

Summary of the International Conference on Environmental Liability report in English

The report on the 1st International Conference summarizes the main points of the event and the key emphasis of the lecturers.

The International Conference on Environmental Liability, held on May 22, 2018 at the InterContinental Hotel in Ljubljana, brought good practices on the implementation and enforcement of the Environmental Liability Directive (ELD) from different Member States, and at the same time it provided the opportunity for networking of key stakeholders from the environmental liability sphere. The conference was opened by Zlata Tavčar, Director of Tax-Fin-Lex and the main carrier of the EcoLex Life project. She thanked the LIFE program, the European Commission and the Ministry of Environment and Spatial Planning for the support that has enabled the execution of the project and this conference. She emphasized the need to raise awareness in the field of environmental protection and environmental liability in Slovenia. She was followed by Mrs Irena Majcen, the minister of the Ministry of Environment and Spatial Planning of the Republic of Slovenia, his Excellency Mr Paolo Trichilo (Ambassador of the Republic of Italy) and Mrs Nataša Jazbinšek Seršen, head of Environmental Protection Department at Municipality of Ljubljana.

The key note speaker was Mr Hans Lopatta, representative of the European Commission. He presented the ELD directive, explained where the main issues are and where the commission sees opportunities and needs for improvement.

In the next part good practices and/or issues with ELD implementation from Hungary (Sandor Fülöp, Environmental Management and Law Association), Germany (Benjamin Bittermann, Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety), Italy (Danilo Margaroli, Ministry for the Environment, Land and Sea) and Ireland (Kevin Motherway, Environment protection agency) were presented.

Next part of the conference was dedicated to present an insurance perspective. Walter Roos from Munich Re and Jürg Busenhardt from Swiss Re presented practices in this field from their countries.

A group of Slovenian presenters followed with presentation of the situation in Slovenia:

- Ana Grabner (Law Firm Rojs, Peljhan, Prelesnik & Partners) - ELD in Slovenia - legislative framework and practice;
- Saša Hojker, Zavarovalnica Triglav (Triglav Insurance) - the ELD insurance market in Slovenia;
- Miha Skubic, ARSO (Slovenian Environment Agency) – ELD procedure in Slovenia;
- Senka Šifkovič Vrbica – PIC (Legal-Informational Centre for NGOs) – NGOs in Slovenia, their roles and rights according to ELD in Slovenia;
- Jurij Kočar, AMZS (Slovenian Automobile Association) – key environmental issues for the automotive industry and presented preventive measures they already applied within the company and the benefits they have brought.;
- Jernej Kosmač, SISWA (Slovenian Solid Waste Association)- he introduced the practices in the field of waste management.

After the break Mrs Zlata Tavčar officially launched the portal EcoLex, product of the EcoLex Life project and presented the goals and purpose of the project.

The final part of the Conference was the round table Skupaj za preboj! (Breakthrough together!). representatives from Hungary (Sandor Fülöp), Slovenia (Pavel Gantar, former Minister of the Environment and Spatial Planning), Croatia (Daniela Beroš, Ministry of Environment and Energy), Austria (Karin Huber-Heim, University of Applied Sciences BFI Vienna), Italy (Danilo Margaroli). It was highlighted that Member States need common arrangements and criteria for environmental damage in the European Union. All round table members agreed that at least in the case of environmental issues, states should cooperate across borders. Close cooperation is needed particularly in the communication between countries in the event of environmental accidents.

The event ended with the final thoughts of the director of Tax-Fin-Lex, Zlata Tavčar, who highlighted five findings or goals that occurred during the international conference and which should be achieved:

- Better cooperation between different partners - stakeholders,
- Regular awareness raising on environmental liability and the prevention of environmental damage,
- Clearer measures and procedures for remediation,
- Improved, transparent and regulated legislation and
- More good practices in the field of environmental issues from all around the European Union.

Mednarodna konferenca o okoljski odgovornosti

Poročilo s konference

Mednarodna konferenca o okoljski odgovornosti, ki je potekala **22. maja 2018 v hotelu InterContinental v Ljubljani**, je prinesla dobre prakse glede implementacije in izvajanja Direktive o okoljski odgovornosti (ELD) iz različnih držav članic, hkrati pa je pomenila priložnost za mreženje ključnih deležnikov s sfere okoljske odgovornosti.

Konferenco je odprla **Zlata Tavčar**, direktorica družbe Tax-Fin-Lex in glavna nosilka projekta EcoLex Life. Izrazila je veselje ob dobri udeležbi in se zahvalila programu LIFE, Evropski komisiji in Ministrstvu za okolje in prostor RS za podporo, ki je omogočila izvedbo projekta in s tem konferenco. Poudarila je potrebo po ozaveščanju na področju varstva okolja in odgovornosti do okolja v Sloveniji. Pri mlajših že vidi napredek, medtem ko je med podjetji še vedno primanjkljaj pri ozaveščenosti na področju okoljske odgovornosti. Slovenija potrebuje tovrsten projekt in prenos dobrih praks iz tujine. Vsem je zaželela prijetno in informativno konferenco, kjer bo poleg prenosa dobrih praks predstavljeno stanje v Sloveniji in stroka EU, s ciljem uresničevanja evropske direktive o okoljski odgovornosti v Sloveniji.

Ministrica za okolje in prostor, gospa **Irena Majcen**, je izpostavila številčnost zakonodaje in mednarodnih pogodb na področju varstva okolja in prizadevanje Evropske unije za ohranjanje narave in naravnih virov. Poseben pomen in ima ravno direktiva o okoljski odgovornosti, ki izpostavlja pomembnost preprečevanja in sanacije okoljske škode. Poudarila je pomen tovrstnih srečanj in izpostavljanje te tematike vsem deležnikom in tudi širši javnosti. Pretekli dogodki v Sloveniji so pokazali, da je potrebno izboljšati sistem sodelovanja pristojnih organov in institucij ter kako je pomembno vključevanje javnosti v primeru okoljskih nesreč. Dvig informiranosti o okoljski zakonodaji in ozaveščenost glede odgovornosti za preprečevanje in sanacijo okoljske škode je eden najučinkovitejših ukrepov za zmanjševanje tovrstnih dogodkov. Za konec je zaželela uspešno konferenco in nadaljevanje projekta EcoLex Life.

Svoj čas nam je namenil tudi veleposlanik Italije, **Paolo Trichilo**, ki je pozdravil povezovanje sosednjih držav pri tovrstnih tematikah in sodelovanje držav članic. Tematika mu je osebno pomembna. Glede Italije je pri implementaciji ELD poudariti sprejetje zakona leta 2015, ki je prinesel strožje ukrepe in dodatno pripomogel k temeljnemu principu direktive, ki je »onesnaževalec plača«. Pri pogledu v prihodnost je potrebno spremljati napredke v tehnologiji in jih vključiti na področju varovanja okolja. Pomembno je zeleno in krožno gospodarstvo. Italija je tudi vodilna v Evropi na področju zelenega gospodarstva. V 2017 je več kot 27% proizvodnih podjetij v Italiji vlagalo v zeleno gospodarstvo in zelene tehnologije. Glede sodelovanje Slovenije in Italije, je le-to zelo uspešno na gospodarskem področju. Tudi na področju trajnostnega razvoja se kaže uspešno sodelovanje slovenskih in italijanskih podjetij in verjame, da bo tako tudi v prihodnje.

Z Mestne občine Ljubljana je svoje poglede predstavila gospa **Nataša Jazbinšek Seršen**, vodja oddelka za varstvo okolja. Izrazila je podporo dogodku in predstavila ukrepe, ki jih sprejema Mestna občina

Ljubljana kot Zelena prestolnica Evrope 2016, da bo ostalo najlepše mesto tudi za prihodnje generacije. Preko 1900 različnih projektov je vodilo k doseganju zastavljenih ciljev, med njimi trajnostno ravnanje z odpadki, kjer dosegamo 67% ločeno zbiranje odpadkov, trajnostna mobilnost, prenova degradiranih območij, samooskrba in drugi. Želijo dosegati visoke okoljske standarde zaradi ohranjanja visoke kakovosti življenja v občini. Ljubljana je mesto, ki je naredilo največ sprememb v smeri trajnostnega razvoja, v smeri doseganja visokih okoljskih ciljev, v najkrajšem možnem času. Za doseganje ciljev je izredno pomembno sodelovanje, tako znotraj MOL, kot tudi s ključnimi deležniki - NVO, podjetji, državnimi institucijami in posamezniki. Vsak mora biti namreč odgovoren za svoje ravnanje.

Dr. Hans Lopatta, predstavnik Evropske komisije, je kot prvi govorec predstavil ELD direktivo, povedal kje so težave in kje komisija vidi priložnosti in potrebe po izboljšavi. Izpostavil je tudi dejstvo, da je bilo na voljo več izobraževanj in da se jih Slovenija ni udeležila.

Trenutno smo v obdobju Multi-Annual ELD Work Programme, večletnega delovnega programa za izboljšanje implementacije direktive o okoljski odgovornosti.

ELD so sprožili negativni vplivi na okolje in večje nesreče, ki so pustile trajne posledice na okolju, med njimi nesreča z leta 1998 v Andaluziji v Španiji, ki je povzročila onesnaženost rek, izgubo biodiverzitete in več kot 240 milijonske stroške sanacije. Odgovornega onesnaževalca takrat niso mogli terjati, saj ni bilo nobene obstoječe zakonodaje, ki bi pokrivala to področje, ne na nacionalni ne na EU ravni.

Leta 2004 je direktiva določila zakonodajni okvir za princip onesnaževalec plača in za preventivne ter sanacijske ukrepe. Države članice so jo morale prenesti v nacionalno zakonodajo do 2007, dejansko pa je bil prenos pri vseh izveden do sredine leta 2010. Operaterji niso edini, ki so vključeni v okvir direktive. Državne institucije, ki prevzamejo vlogo pristojnih organov v državah članicah, nevladne organizacije in drugi, na katere vpliva okoljska škoda so prav tako ključnih akterji direktive. Prvotni namen je bil ustvariti minimalne zahteve za to področje na EU ravni. ELD ni direktiva civilne odgovornosti, temveč je cilj direktive, da obnovi nastalo škodo okolju in ga povrne v prvotno stanje pred nesrečo kot instrument javne odgovornosti.

Direktiva je določila skupino dejavnosti za katere velja objektivna odgovornost. To pomeni, da ni potrebno dokazovati krivde z vrst malomarnosti ali namena. Pri subjektivni odgovornosti pa je potrebno to dokazati in vključuje škodo naravnim habitatom ter zaščitenim vrstam.

Delovanje ELD je g. Lopatta prikazal shematsko. Če operater vidi, da delovanje povzroča tveganje, mora sprejeti ukrepe za zmanjšanje tveganja. Če prihaja do situacije neposredne grožnje, zaradi delovanja obrata/podjetja in da lahko pride do okoljske škode, mora operater sprejeti preventivne ukrepe. Če le-ti niso zadostni ali je že prepozno pa morajo sprejeti in izvajati sanacijske ukrepe (primarne, komplementarne in kompenzacijske). Stroške za vse te aktivnosti nosi operater.

Leta 2016 je bilo izdano poročilo o implementaciji direktive v državah članicah (REFIT), kjer se kaže princip »onesnaževalec plača« kot uspešen v več državah. Pokazalo pa je tudi probleme pri implementaciji ELD:

- sanacijski ukrepi so premalo uporabljeni in na različne načine,
- število ELD primerov po državah se zelo razlikuje, kar kaže na razlike v implementaciji,

Razlogi za to razhajanje so v:

- države uporabljajo obstoječo nacionalno zakonodajo, namesto direktive;
- pomembni prag »večja razsežnost/večja škoda« je po državah članicah različno določen in previsoko postavljen;
- pomanjkanje javno dostopnega registra ELD primerov – to je tudi nekaj kar želijo doseči v prihodnosti – EU register ELD primerov;
- različna dostopnost zainteresiranih skupin do sodelovanja pri predlogih in pri sodelovanju z državnimi institucijami;
- odgovornost države da izvede preventivne in sanacijske ukrepe, če podjetje ne more – stečaj.
- nepoznavanje ELD s strani podjetij in javnosti;

Za šibko izvajanje je poleg nizke ozaveščenosti odgovorna tudi nezadostna finančna varnost, izjeme in nejasnosti glede ključnih konceptov in definicij (npr. pomemben prag).

Poročilo REFIT je določilo ukrepe za podporo implementaciji direktive:

- krepitev zmogljivosti (višanje informiranosti, izmenjavo znanja med deležniki in izvajalci, delavnice in strokovne mreže)
- pregled ključnih konceptov in definicij za boljše in poenoteno razumevanje.

Do leta 2020 želijo v Evropski komisiji določiti set indikatorjev z namenom nadaljnjega monitoringa, zbiranja podatkov.

Izboljšati želijo **dokazno bazo za evalvacijo ELD**; razviti podporna IT orodja za ocenjevanje tveganj in boljše določanje škode. Sodelujejo z mrežo IMPEL na področju finančnih varnosti. Skupaj z njimi razvijajo orodja za oceno tveganj in orodje za določanje višine sredstev za sanacijo okoljske škode.

Dodatno pa želijo tudi sprejeti ukrepe za bolj koherentno in povečano implementacijo ELD – z izboljšanjem razumevanja ključnih terminov in konceptov ter zagotoviti finančno zaledje za ELD primere.

Sandor Fülöp, predstavnik mednarodne nevladne organizacije iz Madžarske, je bil v svojem nastopu kritičen do izvajanja direktive in onesnaževanja industrije. Hkrati pa je ponudil tudi več predlogov, kje sam vidi rešitve in izboljšave. Glede na razliko v številu primerov na Madžarskem in v drugih EU državah je predlagal uvedbo beleženja vseh dogodkov in kategoriziranja – ločiti primere glede na skupne lastnosti in izpostaviti dejanske, saj se bo le tako lahko dobil pravi vpogled v stanje in posledice, možna pa bo tudi analiza. Meni, da je treba čim prej kaznovati kriminalce in vzpostaviti urejen ter tekoč sistem za te manjše primere, ki so večinski. Več energije pa posvečati večjim primerom, ki so bolj redki (1 promil). Dodatno je predlagal strožje zakone in odgovornost v civilnem in administrativnem pravu. Da bodo pravi krivci odgovarjali za svoja dejanja, ne pa da se lastniki in

managerji skrivajo za korporacijo in manjša hčerinska podjetja likvidirajo. Za okrepitev okoljske odgovornosti bo potrebna bo tudi prilagoditev zakonodaje na drugih področjih.

Benjamin Bittermann iz nemškega ministrstva za okolje je predstavil ureditev v Nemčiji, kjer je ureditev tega področja tronivojska. Na federativni, državni ravni so sprejeti zakoni, ki pa jih uresničujejo na nivoju regij (bundesland) in lokalne avtoritete. Sprejeli so EDA okoljski zakon o preprečevanju škode in sanaciji, ki je bil sprejet na podlagi ELD in vsebuje vsa določila ELD. Prednosti, ki jih je zakon prinesel so: boljši preventivni ukrepi, zmanjšanje vrzeli odgovornosti, določitev odgovornosti za ekološko škodo in dodelitev posebnih pravic okoljskim organizacijam.

Po njegovem mnenju zakon v Nemčiji deluje, priložnosti za izboljšave vidijo samo v konsolidaciji aneksov.

Danilo Margaroli iz italijanskega Ministrstva za okolje, prostor in morje je predstavil italijansko rešitev, ki je vpeljala zločin proti okolju v svoj kazenski zakonik, in sicer okoljsko onesnaževanje in okoljska katastrofa. V sklopu tega pa še aktivno sanacijo in obnovitev okolja. Poleg finančne kazni je v sklopu tega zakona predvidena tudi **zaporna kazen** za odgovorne osebe. S tem želijo vzpodbuditi preventivne ukrepe in aktivno reševanje in sanacijo ob nastanku, saj to zmanjša kazen.

Kevin Motherway iz irske agencije za okolje je predstavil, kako so uspeli na Irskem urediti področje ELD in kako rešujejo težave. Za sanacijo škode so vpeljali dva načina, ki skrbita za ustrezna sredstva za njo. S tem, ko so ustanovili poseben sklad, skrbijo, da strošek sanacije ne pade na državo. Irska pred tem ni imela posebej urejenega tega področja – za tla, zato so izkoristili vsa izobraževanja, ki jih je organiziral Bruselj, prav tako so aktivno sodelovali na vseh zasedanjih, delovnih skupinah in od tam črpali in iskali rešitve za Irsko. Sodelovali so tudi z Veliko Britanijo in gradili odnose s strokovnjaki, zavarovalno industrijo, drugimi državnimi institucijami. Določili so EPA kot edini pristojni organ, ker so želeli, da stvari tečejo bolj tekoče, je pa to odprlo tudi več izzivov, zaradi širine področij (tla, biodiverziteta). Ustanovili so posebno ELD enoto sestavljeno iz 3 zaposlenih.

Do sedaj so imeli 21 potencialnih primerov ELD nesreč, od teh samo 2 dejanska. Meni, da velikokrat NVO-ji prijavijo, čeprav ne gre za ELD.

Glede na izkušnje meni, da so direktne prednosti omejene glede na trenutne primere. Po njegovo so večji incidenti zelo redki, kar se da pripisati zasluge tudi uspehu BAT (Best Available Techniques) in IED licenciranja in izvrševanja. Implementacija ELD pa je prinesla izboljšanje odnosov z ostalimi deležniki na področju okoljske odgovornosti, razvijanje strokovnega znanja za ocenitev škode okoljskih incidentov in finančnem zagotavljanju, pregled in izboljšanje izvrševanja okoljske odgovornosti, razvoj okvira o ravnanju z onesnaženo zemljo in podzemno vodo, spreminjanje vedenja operaterjev za zaščito svojega finančnega stanja – ugodnosti, če delujejo preventivno.

Vprašanje iz občinstva:

1. Zakaj ni obvezno, da se vsi podatki dajo v javnost? Odgovor: ker so podatki moč in jih institucije ne želijo predati. Evropska komisija želi, da se to vzpostavi, a zaznavajo težave.
2. Kaj storiti, če gre podjetje v stečaj, kako preprečiti breme na državo?

Odgovor: Irska je to rešila tako, da je dodala davek na plastične vrečke in dodatne dajatve, kar se vse daje v sklad za sanacijske ukrepe. Slaba plat je samo v tem, da so ljudje in podjetja bolj ozaveščeni in se kupuje manj teh vrečk, podjetja so bolj eko in tako je v skladu vsako leto manj prilivov. Drugi menijo, da bi morali z ozaveščanjem izboljšati prevzemanje odgovornosti s strani podjetij. Dr. Sandor pa vidi rešitev v civilni zakonodaji – odškodninski zahtevki, Italija pa v kazenski zakonodaji, kot so jo sami vpeljali – zaporna kazen za odgovorne, ne samo finančna.

Walter Roos iz München Re je predstavil zavarovalni vidik, kot imajo urejeno v München pozavarovalnici. Določili so merila s katerimi ocenjujejo tveganje, ki je lahko nizko, srednje, visoko ali ekstremno. Na primeru zemljevida Slovenije je prikazal občutljivost za okoljsko izgubo. Tako je prvi korak določiti okoljsko vrednost področij – natura 2000, druga zaščitena področja (nacionalni parki), luke, letališča, smetišča, ceste, rudniki, itd. Nadaljeval je s predstavitvijo strukture okoljskih zavarovanj in pokazal na razliko med navadnim zavarovanjem in okoljskim ter ponudbo v Nemčiji. Pred dodelitvijo zavarovanj naredijo oceno tveganja. Faktorji tveganja so:

- pretekle izgube,
- preteklo onesnaževanje,
- naravne nesreče,
- lokalne razmere,
- management,
- požarna varnost.

Upoštevajo pa se tudi:

- varnostni ukrepi,
- emisije,
- snovi (substance, ki jih koristijo).

Ter ali gre za:

- odplake/kanalizacijo,
- proizvodnji obrat,
- skladišče.

Imajo razvit program, kamor vnašajo različne podatke o obratu od lokacije, leto izdelave, predelovalne zmogljivosti, omrežje cevi, varnostne ukrepe.

Razdeleno je na 4 področja:

- splošni podatki: lokacija, leto izdelave, predelovalne zmogljivosti, industrija.
- varnostni ukrepi: pogoji dela (visokotlačni, neprekinjen proces), varnostne funkcije (varnostni izklop, posoda za zadržanje ob uhajanju/puščanju, itd.), požarna varnost, cevovod, inšpekcijski pregled.
- Emisije
- Snovi
- Razdalja do javnih voda

- Razdalja do NATURA 2000
- Kanalizacija: koliko odpadne vode gre v javno kanalizacijo
- Ocena požarne varnosti

Na podlagi tega ocenijo 4 kategorije:

- EIL TPL tveganje za okoljsko škodo
- ELD ali ekološko tveganje
- Požarno tveganje / tveganje za eksplozijo
- Postopno tveganje ali tveganje pri normalnem obratovanju

Na podlagi vseh vhodnih podatkov izračunajo premijo zavarovanja.

Jürg Busenhardt, Swiss Re

Za oceno okoljskega tveganja je potrebno oceniti pri podjetjih:

- vpliv aktivnosti podjetja na okolje,
- identificirati ključne nevarnosti,
- implementirati ustrezne ukrepe za zaščito pred tveganji.

Država mora določiti dovoljenja in licence in skrbeti za zaščito okolja in javnega zdravja. Zavarovalnice pa morajo izbrati tveganja, kvantificirati tveganja, poskrbeti za zavarovanje in pozavarovanje ter se izogniti podcenitvi izgub.

Izpostavil je, da je potrebno ločiti med oceno okoljskega tveganja in okoljskega vpliva.

Za **okoljsko tveganje** je potrebno določiti:

- Povprečna ocena okoljskega tveganja v industriji.
- Individualna okoljska izpostavljenost in ocena kakovosti glede na industrijski standard.
- Individualna ocena receptorja (verjetnost / resnost vpliva).
 - Okoljski škodni potencial.
 - Vrednost prebivalstva in premoženja.

Za **okoljski vpliv** pa:

- Identifikacija tveganja.
- Analiza tveganja (verjetnost / resnost).
- Ocena tveganja (razvrstitev / določanje prednostnih nalog).
- Obravnavanje tveganja za ublažitev tveganj.
- Identifikacija, količinska opredelitev in vrednotenje verjetnega najslabšega možnega scenarija za finančna sredstva.

Pri Swiss Re so naredili analizo nevarnosti procesov in substanc in ocenili določene industrije kot bolj tvegane (kemikalije, nafta in plin, gumarska in plastična industrija, rudarjenje, odpadki, papirna industrija, ipd.), druge manj (založništvo, ribarjenje, gozdarstvo, ipd.) in srednje (komunalna

industrija – elektrika, plin, para; tekstilna industrija, kamnoseštvo, steklarstvo, prehrabena industrija, ipd.).

Ob ocenjevanju se pregledajo uporabljene kemikalije, onesnaževalo (npr. cinkove spojine), vrsto industrije, **razdalja do vode, zaščitene vrste (tudi število vrst) in habitatov v bližini** – vse, kar je močnejše označeno, je del GIS orodij Geographical information systems.

V različnih državah že imajo razvita svoja GIS orodja: Španija orodje MORA za okoljsko odgovornost, Nemčija ZÜRS in Avstrija HORA za poplave.

Pri okoljskih zavarovanjih je pomembno, da se iz aktuarstva, kjer gre za raziskovanje preteklih podatkov, preusmerimo na prihodnje scenarije in zavarovanje na podlagi izračunov za prihodnost. Potrebni so izkušeni strokovnjaki za okoljsko odgovornost, izbor ustreznih tveganj, pomoč orodij za oceno, določitev kritja, ki naj bo usklajen s potrebami operatorja, okoljske zakonodaje in potrebami zavarovalnic. Nujno je ustrezno oceniti pogostost in resnost predvidenih izgub. Zmožnost pravilnega ravnanja z okoljskimi zahtevki.

Splošno zavarovanje odgovornosti tretjim osebam (javna odgovornost)

Individualna odobritev: sanacija okoljske škode po oceni tveganja

Izključitvene politike modelov, ki so jih razvile zavarovalnice (npr. Nemčija, Avstrija, Švica)

Tržni standard

Zavarovanje odgovornosti za okolje (samostojno)

- Združene rešitve v Franciji, Italiji, Španiji.
- Individualne celovite EIL rešitve, ki se osredotočajo na nenamerne in nepričakovane pogoje onesnaževanja.
- Stroški čiščenja (prva stranka / tretja oseba).
- Sanacija okoljske škode (škoda zaradi biotske raznovrstnosti / naravnih virov).
- Posamezni nišni zavarovalniški trg (brez tržnega standarda).

Sledile so predstavitve slovenskih govorcev, ki so osvetlili tematiko iz različnih zornih kotov. Tako smo dobili vpogled vseh skupin deležnikov: odvetniki, slovenska zavarovalnica, nevladna organizacija, ARSO, predstavnik podjetja in predstavnik podjetja, ki se ukvarja z zmanjšanjem tveganja za okoljsko škodo.

Ana Grabner, odvetnica: ELD v Sloveniji – zakonodajni okvir in praksa

Odvetnica je predstavila zakonodajni okvir v slovenski zakonodaji za direktivo o okoljski odgovornosti. Hkrati pa je predstavila tudi pojme, ki so najbolj pogosto predmet razprave in dilem, kot so okoljska škoda, posebni deli okolja, povzročitelj obremenitve in upravljalec.

Meni, da so podjetja še vedno premalo ozaveščena in da tudi posvečajo tej tematiki premalo pozornosti. Izpostavila pa je, da so ravno povzročitelji obremenitve v zvezi z opravljanjem svoje

dejavnosti (znotraj aneksa III direktive) odgovorni tako za preprečevanje neposredne nevarnosti za nastanek okoljske škode kot za preprečevanje oziroma sanacijo okoljske škode ne glede na krivdo.

Vsi ostali pa nosijo krivdno odgovornost za nastanek okoljske škode na zavarovanih vrstah in habitatnih tipih, če je bila storjena namenoma ali iz malomarnosti.

Pomemben poudarek je tudi ta, da lahko pride tudi do solidarne odgovornosti, če je povzročitelj okoljske škode več.

Izpostavila je tudi druge možnosti znotraj slovenske zakonodaje za odškodninske zahtevke za okoljsko škodo, ki niso vključeni v ELD. Področje se ureja z Obligacijskim zakonikom in Zakonom o kolektivnih tožbah. S tem je izpostavila širši vidik odgovornosti podjetij in posledično tudi možne večje finančne posledice, kot tudi padec ugleda.

V nadaljevanju je izpostavila obveznosti podjetij za izvajanje preprečevalnih in sanacijskih ukrepov. Pri neposredni nevarnosti za nastanek okoljske škode ali pri nastali okoljski škodi so dolžni obvestiti ARSO in kriti vse stroške ukrepov. Pri prvem so prav tako dolžni izvesti vse preprečevalne ukrepe, da do tega ne bi prišlo, v drugem primeru pa morajo izvesti vse sanacijske ukrepe. Arso na drugi strani lahko zahteva predložitev informacij, odredi preprečevalne ukrepe, zahteva zavarovanje plačila stroškov in odredi izvedbo najustreznejših sanacijskih ukrepov.

Ob sanacijskih ukrepih je poudarila možnost sodelovanja oseb, ki so ali bi lahko bile prizadete zaradi nastanka okoljske škode in NVO.

Pomembnejši datumi in časovne omejitve direktive so 30.4.2007 – škoda nastala pred tem datumom je izključena. Enako tudi škoda, od katere je preteklo več kot 30 let od dneva vzroka njenega nastanka, in v tem času proti povzročitelju ni bil sprožen noben postopek ugotavljanja njenega nastanka. Izključena pa je tudi odgovornost za plačilo stroškov ukrepov, za katere je preteklo več kot 5 let od njihove izvedbe oziroma od dneva ugotovitve povzročitelja škode.

Zakon o varstvu okolja (ZVO-1) pa določa tudi druge izključitve uporabe, med njimi oborožene spopade, ob sovražnosti, državljanski vojni, vstaji ali izjemnem, neizogibnem in neustavljivem naravnem pojavu; pri razpršenem onesnaževanju, razen če je mogoče ugotoviti vzročno zvezo med okoljsko škodo in dejavnostjo posameznega povzročitelja; odgovornost in odškodnina urejeni z ratificirano in objavljeno mednarodno konvencijo ali pogodbo;

Za konec pa je poudarila tudi kazenski vidik. V Sloveniji imamo tako določene globe za prekrške. V primeru, da se ne obvesti ARSO o neposredni nevarnosti za nastanek okoljske škode ali nastanku ali da se ne izvedejo vsi potrebni preprečevalni in sanacijski ukrepi so določene globe v višini 40.000 – 75.000 € za pravne osebe, 30.000-50.000 € za s.p. in 2.000 -3.500 € za odgovorne osebe.

Meni, da je v Sloveniji praksa na tem področju zelo omejena. Razloge za to vidi v prekrivanju z drugimi instituti, npr. na področju odškodninske odgovornosti, ukrepov v primeru okoljske nesreče, subsidirarnem ukrepanju države in določitvi preprečevalnih ukrepov v dovoljenjih.

V praksi se sicer deloma to področje že uporablja pri pravnih skrbnih pregledih, svetovanjih in pri obrazložitvi sodnih in upravnih odločb.

Saša Hojker, Zavarovalnica Triglav

Predstavnica slovenske zavarovalnice je pričela predstavitev z obrazložitvijo sprožilnih dogodkov, ki so pripeljali do povečanja stroškov za podjetja in pospešeni razvoj na področju zaščite in zavarovanj pred ekološkimi nesrečami. Škodni dogodki iz leta 1970 bi v današnjem času glede na zakonodajo po višini zahtevka in odgovornosti bil 40x višji. Od začetka 1970 so bili prisotni odškodninski zahtevki 3. osebe v civilnem pravu, v 80-tih letih se je temu dodalo javno-pravne zahtevke in kazni. 90-ta leta so kaznim dodale še stroške preiskav in čiščenja od leta 2010 dalje pa se poleg stanja onesnaženosti uporablja tudi termin okoljska škoda.

Ravno direktiva ELD je tudi na slovensko področje prinesla nek nov način gledanja na institut zavarovanja odgovornosti. ELD direktiva pokriva področje javnega prava in nudi ekološko zaščito (preprečevanje škode in sanacijo), del področja je krit s kazenskim pravom del pa s civilnim pravom (ekološka odgovornost za poškodovanje oseb, stvari in finančne izgube).

Med tem ko je med zavarovalnico in zavarovancem pogodbeni odnos in vzpostavita področje zavarovalnega odnosa in med oškodovancem in zavarovalnico na področju odškodninske odgovornosti ni pogodbenega odnosa, nastane med oškodovancem in zavarovancem odškodninsko-odgovornostno razmerje, kjer morajo biti izpolnjeni predpogoji odškodninske odgovornosti.

Na podlagi tega se med zavarovalnico in oškodovancem vzpostavi kritno razmerje.

Na področju javnega prava pa je oškodovanec država in med njo ter zavarovancem ni odškodninsko-odgovornostnega razmerja temveč javnopravno razmerje. S tem ne ugotavljamo več odškodninske odgovornosti, zavarovalnica ima možnost ugovarjati le višini odškodninskega zahtevka ne pa glede vsebine zahtevka.

Hojkerjeva meni, da so v Sloveniji podjetja še premalo ozaveščena in se ne zavedajo možnih posledic, kar za zavarovalnice predstavlja izziv. Večina polic pokriva le manjši del škode za katero odgovarja povzročitelj škode. Razširitev zavarovanja splošne civilne odgovornosti iz dejavnosti in sicer za civilno pravne odškodninske zahtevke za škodo kot posledico nenadne in nepričakovane ekološke nesreče. Škoda v smislu direktive je večinoma izključena.

Slovenske zavarovalnice se bodo za informacije obrnile na tuje zavarovalnice in pozavarovalnice, ki že imajo določene rešitve. Predvsem pri zahtevni oceni tveganja in reševanju potencialnih škod.

Meni, da bi morali gledati širše, v smislu samostojnih zavarovalnih kritij, ki bodo zagotavljali celostno rešitev za zavarovanca. Poleg obstoječega kritja civilno-pravnih zahtevkov, bi vključevala tudi kritje v okviru direktive, torej primarno in dopolnilno sanacijo. Pri kompenzacijski sanaciji se praviloma ustavi, saj gre pogosto za nepredvidljivo in nedoločljivo škodo. Problematika je tudi postopno onesnaževanje, kar je nekaj v kar se zavarovalnice ne bodo spuščale.

Meni, da je še veliko stvari nedorečenih in nedoločljivih in tako nasprotujejo uvedbi obveznega zavarovanja, saj so tveganja previsoka. V EU pa se je za ta način odločilo 8 držav članic. V Sloveniji se

je tudi razmišljalo o uvedbi obveznega zavarovanja, a zaenkrat ostajamo pri prostovoljnem načinu zavarovanja.

Miha Skubic, ARSO

Odvetnica je predstavila obveznosti podjetij, g. Skubic pa se je osredotočil na postopek po ELD, kot se ga vodi na Agenciji RS za okolje. Predstavitev je pričel s krajšim uvodom o delu in obveznosti Agencije RS za okolje. ARSO je hkrati v več vlogah. So organ, ki dobi PVO v pregled in podeljuje okoljska dovoljenja. So tudi pristojen organ, ki vodi postopek po uradni dolžnosti in imajo hkrati tudi preiskovalna (inšpekcijska) pooblastila. Ob vsem so dolžni upoštevati tudi določila ZUP.

V postopku po direktivi o okoljski odgovornosti imajo vlogo pristojnega organa.

Z vidika povzročiteljev škode meni, da je ključno, da so le-ti samoiniciativni in proaktivni na vseh stopnjah, saj se s tem prihrani čas in s tem lahko tudi zmanjša posledice.

Povzročitelj ima dolžnost začeti izvajati takojšnje ukrepe in obvestiti ARSO. Hkrati je najbolje, da ob tem povzročitelj tudi že poda predlog sanacijskih ukrepov, saj sami najbolje poznajo svoj obrat/dejavnosti, so pri viru potencialne ali že izvedene škode in imajo tako najboljši vpogled. Na strani ARSO pa je dolžnost izvesti ugotovitveni (dokazni) postopek in izdati odločbo. Nato sledijo pravna sredstva.

V svoji predstavitvi pa je izpostavil tudi večje dileme, s katerimi se srečujejo pri svojem delu. Prva izmed teh je določanje "večjih" škod. Podal je primerjavo med Slovenijo in Nemčijo in primerjal enak obseg okoljske škode v prvi in drugi državi. Zaradi razsežnosti države, tako lahko enak dogodek ponekod obvelja kot "večji" in se šteje kot ELD dogodke, drugod pa ne.

Razčistil je tudi dejstvo, da je po ELD okoljska škoda določena za škodo povzročeno vodi, tlom in zaščitenim vrstam in habitatom. Kar pomeni, da pomor nezaščitenih živalskih vrst ne spada v primer ELD.

Pri določitvi, če gre za ELD primer se poleg pregleda na kaj in koga škoda vpliva preveri tudi referenčno stanje, če le-to obstaja. Preveri se vedno najboljše razpoložljive podatke, ki pa na žalost niso vedno najboljše. Izpostavi se tudi vprašanje, če obstaja standard kakovosti, ki pravno utemljuje relevantnost **večje** spremembe? Obstajajo uredbe o stanju voda in tal, a je vseeno stopnja subjektivnosti prisotna pri ocenjevanju, še posebej ko gre za vprašanje številčnosti vrste. Koliko jih mora poginiti, da bo to večja sprememba? Druga težava je tudi kaj in kje moramo meriti, da ocenimo, če je prišlo do ELD primera. Zelo pomembno pa je tudi ali obstaja vzročna zveza (stopnja dokazanosti)? Če se to ne more dokazati, pade breme sanacije na državo.

Naslednja stopnja postopka je določanje ukrepov sanacije. Povzročitelj prispeva svoj predlog, ki se ga pregleda in potrdi ali dopolni. Ob tem so prisotne negotovosti učinkov sanacije, kompleksna so tudi merila za izbor. Pomembno je, da upoštevamo omejitve pri izboru ukrepov, tako pravne kot strokovno-varstvene, da s sanacijo ne povzročimo nadaljnje škode. Za konec je za primer dodal, da se je v primeru požara v Sloveniji zgodilo ravno to, ko so odpadne požarne vode prebile zbirne bazene in povzročile onesnaženost.

Senka Šifkovič Vrbica – PIC

V Sloveniji je trenutno (2018) 31 nevladnih organizacij s statusom v javnem interesu na področju varstva okolja (Zakon o varstvu okolja) in imajo pravico, da ARSO obvestijo o primerih okoljske škode ter zahtevajo, da ARSO ukrepa v skladu z zakonom. Hkrati imajo tudi pravico, da so stranski udeleženec v postopku odreditve sanacijskih ukrepov.

38 nevladnih organizacij pa je s statusom v javnem interesu na področju ohranjanja narave (Zakon o ohranjanju narave) in ima pravico zastopati interese ohranjanja narave v vseh upravnih in sodnih postopkih. Ta skupina nima istih pravic kot prva, da lahko od ARSO zahteva ukrepanje v skladu z zakonom ob prijavi primera okoljske škode.

Prva skupina ima kljub pravici o obveščanju in zahtevi za ukrepanje določene obveznosti pri tovrstni prijavi. Obvestilu ARSO o primeru okoljske škode z zahtevo za ukrepanje je potrebno priložiti podatke, ki utemeljujejo zahtevo. Obvestilo mora vsebovati informacije in podatke, ki izkazujejo obstoj okoljske škode. ARSO preuči obvestilo in zahtevo. Če ta prepričljivo dokazuje, da okoljska škoda obstaja, da „povzročitelju“ možnost, da predstavi svoja stališča in čim prej obvesti pobudnike o določitvi ali bo zahtevi ugodil ali jo zavrnil. Domnevni povzročitelj pa mora najpozneje v 14 dneh od prejema obvestila odgovoriti nanj.

Stranska udeležba v postopku odreditve sanacijskih ukrepov poteka v skladu z Zakonom o splošnem upravnem postopku (pravica podajanja stališč in uporaba pravnih sredstev); ni potrebno posebej izkazovati pravnega interesa.

Kot primer je ga. Šifkovič Vrbica predstavila prijavo Velike sove uharice, ki je zaščitena vrsta in ima svoj habitat v vasi Loka nad Koprom, ki je del Nature 2000. Leta 2013 so se pojavile nove plezalne poti domnevno v okviru delovanja Planinske zveze Slovenije. Zaradi večjega števila ljudi je sledila neuspešna gnezditvev in upad števila uharic. Prebivalci območja, ki so redno opazovali uharice so opazili upad. Sledila je prijava Zavoda za varstvo narave Inšpektoratu. Po pregledu so ugotovili, da bi bilo za plezalne smeri potrebno pridobiti posebno dovoljenje za poseg, ki ni bilo pridobljeno. ARSO je zadevo obravnaval, pridobil stališče Planinske zveze in mnenje Zavoda za varstvo narave in zavrnil obravnavo okoljske škode. Do zavrnitve okoljske škode je prišlo, ker je inšpekcijski postopek v tem času od PZS že dosegel zaprtje plezalnih poti in po zaprtju ni večje škode.

Z vidika NVO vidi težave ravno v predhodno predstavljenem primeru nevladnih skupin. Aktivno vlogo s pravicami pri obveščanju o okoljski škodo in sanacijskih ukrepih imajo samo NVO s statusom okolje (ne pa tudi NVO s statusom narava).

Stopnja osveščenost med NVOji o Direktivi o okoljski odgovornosti je nizka, saj niso vse degradacije okolja tudi okoljska škoda. Tako se večkrat izgublja čas pri prijavljanju primerov škode v naravi, saj naletijo na ovire:

- lahko ne gre za škodo po definiciji okoljske škode,

- lahko gre za razpršeno onesnaževanje,
- lahko gre za kontinuirano onesnaževanje ki se nalaga desetletja,
- škodo na vodi in tleh je težko izkazovati – potrebne so meritve strokovnih/akreditiranih institucij (strošek),
- Škodo na zavarovanih vrstah je težko dokazovati ker je za malo živalskih vrst ugotovljeno referenčno stanje.

Za konec je predstavila kaj lahko NVO prispevajo k boljšemu izvajanju ELD direktive. Priložnost vidi v ozaveščanju NVO in javnosti ter v sodelovanju z ministrstvom in ARSO, tudi kot pomoč pri evidentiranju primerov okoljske škode na terenu. Zagotovo pa s prijavljanjem primerov okoljske škode in aktivnim nastopanjem v postopkih. Kot predstavnica nevladne organizacije podpira zakonske rešitve, ki bodo omogočile sanacijo starih okoljskih bremen, ki so nastali pred uveljavitvijo direktive in ustanovitev posebnega sklada za to sanacijo, ki se bo polnil iz dela okoljskih dajatev, ki jih onesnaževalci že plačujejo za onesnaževanje okolja in se trenutno ne vračajo v okolje. Tako se bo v polni meri udeležil „polluter pays principle“.

Jurij Kočar, AMZS

Predstavniki gospodarstva je predstavil ključna okoljska vprašanja za avtomobilsko industrijo, kot so onesnaževanje vodnih poti, tal in podtalnice. To se lahko povzroči z razlitjem tekočin, kot so olje, hladilna tekočina, topila in drugo. Onesnaževanje (vključno z vonjavami) s sproščanje hladilnih sredstev, topil, LPG in emisij izpušnih plinov in emisije toplogrednih plinov povzročene z uporabo energije v delavnici.

Zmanjšanje vpliva na okolje vidi v skrbnem ravnanju z odpadki, tako z recikliranjem kot s ponovno uporabo in skrbnim odstranjevanjem odpadnih materialov. Nevarnost vidi v poseganju v sisteme za zmanjševanje izpusta škodljivih emisij, vgrajene v vozila.

Zmanjšanje negativnega vpliva na okolje je izziv, medtem ko ima izboljšanje okoljske učinkovitosti poslovne koristi.

Bliskovit razvoj vozil, vgradnja visoke tehnologije za doseganje emisijskih norm in podobno vodi proizvajalce v medsebojno tekmovanje. Vgrajujejo bolj ali manj preizkušene sisteme, kar se seveda odraža tudi v panogi, kot relativno drago vzdrževanje in popravila. Nelojalna in nelegalna konkurenca storitve opravlja po liniji najmanjšega odpora v želji po čim višjem zaslužku, išče in izkoristi vsako vrzel v zakonodaji, ob neučinkovitem nadzoru in neupoštevanju zakonodaje ji to uspeva.

Tovrstno delovanje na trgu meče slabo luč in nizko stopnjo zaupanja na celotno panogo.

AMZS je že zaznal pozitivne učinke zmanjšanja negativnega vpliva na okolje. Poleg zmanjšanja porabe energentov, vode in surovin, je izboljššan ugled podjetja, kar seveda dolgoročno pomeni zaupanja vrednega partnerja. Delovno okolje (delavnice), ki je čisto, zdravo in okoljsko odgovorno pa pritegne dober in kakovosten kader, obstoječega pa naredi zadovoljnega, kar se odraža na produktivnosti.

V podjetju so se tudi začeli posluževati manj toksičnih produktov (barvila, laki, maziva....) in se dogovarjajo z dobavitelji o dobavi ekološko sprejemljivejših produktov, hkrati pa stremijo k zmanjševanju odpadkov in reciklaži ter ozaveščanju zaposlenih. Meni, da je nujno redno, strokovno in preventivno vzdržavanje in nadgrajevanje sistemov. Podjetja morajo postati odgovorna, prav tako pa bi tudi posamezniki v vsakdanjem življenju morali to zahtevati od njih.

Jernej Kosmač, SISWA

Predstavniki SISWA (Slovenian Solid Waste Association) je predstavil prakso na področju upravljanja odpadkov. Kot člani združenja, so eni izmed 1400 članov iz več kot 90 držav. Zasledujejo vizijo spodbujanja učinkovite rabe virov s trajnostno proizvodnjo in potrošnjo, nudijo podporo razvoju in nastajajočim gospodarstvom in skrbijo za izboljšanje ravnanja z odpadki prek izobraževanja in usposabljanj ter spodbujanj ustreznih in najboljših razpoložljivih tehnologij in praks.

Predstavil je podatke o ustvarjanju odpadkov in odstotkih recikliranih odpadkov po državah. Slovenija se lahko pohvali z dejstvom, da je v JV Evropi država z najvišjim odstotkom recikliranih odpadkov, kar 55% (podatke iz leta 2015).

Poudaril je pomen aktivnega in učinkovitega upravljanja z odpadki, saj le-ta vpliva na zdravje ljudi kot na onesnaženost okolja. Na podlagi posledic, ki jih neukrepanje prinaša v smislu onesnaževanja in vpliva na zdravje, je strošek vlaganja v upravljanje z odpadki občutno nižji od neukrepanja. Dodatno je prikazal tudi strošek osnovnih surovin v primerjavi s sekundarnimi viri. Tako so aluminijeve pločevinke občutno cenejše kot surov aluminij, mešana plastika prav tako od olja in star papir v primerjavi z lesno surovino.

Z več primeri je izpostavil pomen krožnega gospodarstva in s tem povezanih prednosti učinkovitega upravljanja z odpadki. Ob koncu je izpostavil tudi podobnosti med cilji projekta EcoLex Life in upravljanja z odpadki. Za vse je ključna ozaveščenost ključnih zainteresiranih strani, pomembnih za izvajanje zakonodaje in ozaveščanje ključnih deležnikov za zmanjšanje tveganj za okolje. Pomembna je vzpostavitev dialoga ključnih deležnikov, prenos dobrih praks iz tujine in povečanje ter krepitev zmogljivosti uprave.

Zlata, Tavčar, Tax-Fin-Lex d.o.o., EcoLex Life

Osrednja tema konference je bila tudi uradna otvoritev portala EcoLex, ki je nastal v okviru projekta EcoLex Life. Direktorica družbe Tax-Fin-Lex Zlata Tavčar je predstavila projekt in prikazala vsebine portala, ki posameznikom in podjetjem na enem mestu brezplačno omogoča dostop do veljavne okoljske zakonodaje ter jih obvešča o spremembah in novostih s tega področja. Portal se bo tekom projekta bogatil in bo nudil tudi podporo pri prepoznavanju okoljske odgovornosti in omogočal orodje za oceno tveganj okoljske škode. Predstavitve je zaključila s povabilom k podpori Pobude za povezovanje in sodelovanje na področju okoljske odgovornosti v Sloveniji, s ciljem zmanjšanja verjetnosti za nastanek okoljske škode.

Okrogla miza: Skupaj za preboj!

V okviru Mednarodne konference o okoljski odgovornosti je potekala tudi okrogla miza z naslovom Skupaj za preboj! Na njej so sodelovali vidni predstavniki iz Slovenije in vseh sosednih držav. Poglede in mnenja na dogajanje v Avstriji je predstavljala Karin Huber Heim, stališča Italije Danilo Margaroli, Madžarske dr. Sandor Fülöp, Hrvaške Daniela Beroš ter Slovenije dr. Pavel Gantar. Okroglo mizo je povezoval Igor E. Bergant.

Na vprašanje kako si sodelovanje med državami v regiji v bodoče predstavljajo udeleženci je **Daniela Beroš**, višja strokovna sodelavka s hrvaškega Ministrstva za zaščito okolja in energetiko, izpostavila, da bi države potrebovale skupne dogovore in kriterije za okoljsko škodo na ravni Evropske unije. Dodala je, da od leta 2008, od kar je na Hrvaškem v veljavi Direktiva o okoljski odgovornosti, še niso imeli primera okoljske škode, ki bi izpolnjeval dane kriterije.

Karin Huber Heim, direktorica znanstvenega programa Trajnost in odgovorno upravljanje na Univerzi uporabnih znanosti BFI na Dunaju, je poudarila, da bi države alpsko-jadranske regije nujno morale izkoristiti skupne zgodovinske temelje in dobre odnose, za kar je potrebno ogromno medsebojnega zaupanja in prizadevanj. Države bi morale vsaj pri okoljski problematiki sodelovati čezmejno oziroma preko lastnih meja.

Predsednik madžarske okoljske nevladne organizacije EMLA dr. **Sandor Fülöp** je izrazil, da ima celotna regija ogromno potenciala za napredek pri sodelovanju v zvezi z okoljsko problematiko. Nazorno je izpostavil primer jedrskih elektrarn, kjer bi se po njegovem mnenju morale povezati vse države, ki bi jih morebitna okoljska nesreča prizadela, saj bi se na ta način zagotovilo učinkovitejši nadzor, kar bi izboljšalo varnost prebivalstva.

Danilo Margaroli, vladni uslužbenec Generalnega direktorata pri italijanskem Ministrstvu za okolje, prostor in morje, je dodal, da bi bilo potrebno tesno sodelovanje zlasti pri obveščanju med državami v primeru okoljskih nesreč.

Delovanje na področju okoljske problematike v Sloveniji je predstavil upokojeni profesor sociologije prostora in okoljske sociologije ter nekdanji minister za okolje dr. **Pavel Gantar**, ki je izpostavil, da obstaja veliko poti za sodelovanje na institucionalnem nivoju v regiji v obliki meddržavnih komitejev. Dodal je, da je že v tem trenutku sodelovanje med državami na nekaterih lokalnih območjih zelo dobro.

Na vprašanje kaj bi lahko naredili skupaj glede boljšega ozaveščanja o okoljski problematiki je Huber Heimova izpostavila, da tako kot smo pogosto zavzeti pri nacionalnem ponosu in pripadnosti določeni državi, bi bilo nujno, da bi pri okoljski problematiki začutili pripadnost Evropi, saj se okoljska problematika ne konča na mejah nacionalnih držav. Zato bi bilo potrebno vse izzive nagovoriti in rešiti na ravni Evropske unije. Dodala je, da je pri soočanju s težavami ključen osebni kontakt in osebni odnos, saj na ta način gradimo zaupanje.

Beroševa je izpostavila, da konference, kot je Mednarodna konferenca o okoljski odgovornosti, ključno pomagajo pri nagovarjanju in reševanju problemov s katerimi se države srečujejo.

Dr. Gantar je poudaril, da je v Sloveniji ključen problem pri kadrovski podhranjenosti, zlasti v resorju Ministrstva za okolje. Dodal je, da v Sloveniji vse pre pogosto prelagamo odgovornost na nekoga drugega, zaradi česar se okoljski izzivi prepočasi rešujejo.

Dr. Fülöp je v sklepnem delu orisal problematiko informacijske dobe, v katero pospešeno vstopamo, saj pre pogosto od posameznika terja celostni pristop k reševanju težav, ki je zelo utrujajoč, saj se je lažje osredotočiti na eno področje, na katerem se oseba počuti bolj domače.

Ob koncu okrogle mize se je razvnela razprava s poslušalci, ki so zastavili nekaj zanimivih vprašanj in podali svoja mnenja tako iz teorije kot tudi osebne prakse. Dogodek je s sklepnimi mislimi zaključila direktorica družbe Tax-Fin-Lex Zlata Tavčar, ki je izpostavila pet ugotovitev oziroma ciljev, do katerih je prišlo tekom mednarodne konference in ki bi jih bilo potrebno doseči:

- boljše **sodelovanje** med različnimi partnerji - deležniki,
- redno **ozaveščanje** o okoljski odgovornosti in preprečevanje okoljske škode,
- jasnejši ukrepi in postopki glede **sanacije**,
- boljša, pregledna in urejena **zakonodaja** ter
- več **dobre prakse** s področja okoljske problematike z vseh koncev Evropske unije.

